

doi: <https://doi.org/10.33763/finukr2021.09.117>

УДК 657.9

Р. С. Коршикова

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна, renata.kor.phd@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1367-2450>

А. В. Озеран

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна, alla_ozeran@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9234-4593>

**ОЦІНЮВАННЯ ДОВГОСТРОКОВОЇ
ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Анотація. У статті розкрито основні методологічні аспекти обліку довгострокової дебіторської заборгованості державних підприємств відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО). Увагу зосереджено на оцінюванні вказаного активу й методиці відображення в обліку його первісної та балансової вартості. В ході дослідження розглянуто порядок визначення первісної й балансової вартості довгострокової дебіторської заборгованості за МСФЗ і проілюстровано розбіжність у сутності термінів “дисконтована вартість” та “амортизована собівартість”. При порівнянні положень міжнародних і національних стандартів щодо цього активу в останніх виявлено непослідовність застосування та розпорошеність термінологічного апарату, відсутність методики формування первісної вартості. Запропоновано доповнити термінологію, що міститься у НП(С)БО 10, термінами “теперішня вартість” і “амортизована собівартість”, а також уточнити сферу їх застосування для гармонізації з положеннями МСФЗ. Наведено варіанти спрощення процесів контролю своєчасності й повноти погашення довгострокової дебіторської заборгованості та звірки стану розрахунків із дебіторами-позичальниками, що впливають на планування грошових потоків.

Ключові слова: довгострокова дебіторська заборгованість, державні підприємства, амортизація дисконту, дисконтована вартість, амортизована собівартість, ефективна ставка процента.

Табл. 3. Літ. 13.

Renata Korshykova

Ph. D. (Economics), Associate Professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine, renata.kor.phd@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1367-2450>

Alla Ozeran

Dr. Sc. (Economics), Associate Professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine, alla_ozeran@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9234-4593>

© Коршикова Р. С., Озеран А. В., 2021

ASSESSMENT OF LONG-TERM RECEIVABLES OF PUBLIC ENTERPRISES

Abstract. The paper considers the main methodological aspects of accounting for long-term receivables of state-owned enterprises in accordance with international financial reporting standards and national accounting regulations (standards) (NAR(S)). At the same time, attention has been focused on the valuation of the asset and the method of reflection its initial and book value in the accounting. The study examines the procedure for determining the initial and carrying amount of long-term receivables in accordance with IFRS and illustrates the difference in the essence of the terms «present value» and «amortized cost»: the former is used at the initial recognition of an asset, and the latter – for its further evaluation in order to be included in the financial statements. The comparison of requirements of international and national standard concerning the above mentioned asset reveals the following problems regarding the latter: inconsistency in the use and scattered terminological apparatus, as well as the lack of a methodology for the formation of the initial value. The paper proposes to supplement the terminology contained in NAR(S)10 with the definitions « present value» and «amortized cost», as well as to clarify the scope of their application for harmonization with IFRS. In addition, a proposal was made to revise the procedure for calculating the effective interest rate provided for by the NAR(S). Regardless of the accounting system in which the state enterprise operates, the problem arises of the difficulty for monitoring the timeliness and completeness of repayment of long-term receivables, as well as reconciliation of the state of settlements with debtors, which affects the planning of cash flows. The study formulates the following options for solving this problem: the application of an off-balance account or a special sub-account to the account of long-term receivables.

Keywords: long-term receivables, state enterprises, amortization of discount, present value, amortized cost, effective interest rate.

JEL classification: M41, M48.

Р. С. Коршикова

кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры бухгалтерского учета и консалтинга Киевского национального экономического университета имени Вадима Гетьмана, Киев, Украина

А. В. Озеран

доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры бухгалтерского учета и консалтинга Киевского национального экономического университета имени Вадима Гетьмана, Киев, Украина

ОЦЕНКА ДОЛГОСРОЧНОЙ ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. В статье раскрыты основные методологические аспекты учета долгосрочной дебиторской задолженности государственных предприятий в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности (МСФО) и национальными положениями (стандартами) бухгалтерского учета (НП(С)БУ). Внимание сосредоточено на оценке данного актива и методике отражения в учете его первоначальной и балансовой стоимости. В ходе исследования рассмотрен порядок определения первоначальной и балансовой стоимости долгосрочной дебиторской задолженности согласно МСФО и проиллюстрировано различие в сути терминов “дисконтированная стоимость” и “амортизированная себестоимость”. При сравнении положений международных и национальных стандартов относительно этого актива в последних выявлены непоследовательность применения и разрозненность терминологического аппарата, отсутствие методики формирования первоначальной стоимости. Предложено дополнить терминологию, содержащуюся в

НП(С)БУ 10, термінами “текущая стоимость” и “амортизированная себестоимость”, а также уточнить сферу их применения для гармонизации с положениями МСФО. Представлены варианты упрощения процессов контроля своевременности и полноты погашения долгосрочной дебиторской задолженности и сверки состояния расчетов с дебиторами-заемщиками, которые влияют на планирование денежных потоков.

Ключевые слова: долгосрочная дебиторская задолженность, государственные предприятия, амортизация дисконта, дисконтированная стоимость, амортизированная себестоимость, эффективная ставка процента.

Одним із найскладніших об'єктів обліку та звітності є довгострокова дебіторська заборгованість. Навіть якщо її частка в загальних активах підприємства є незначною, у звіті про фінансовий стан таку заборгованість, відповідно й до міжнародних, і до національних стандартів бухгалтерського обліку, слід розкривати окремо. Ця вимога зумовлена особливостями її первісного оцінювання й формування балансової вартості.

Державні підприємства, як і інші суб'єкти господарювання, зареєстровані на території України, повинні чітко дотримуватися вимог чинного законодавства у сфері регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Так, коли державне підприємство підпадає під вимоги ст. 121 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [1], а саме: становить суспільний інтерес, є публічним акціонерним товариством, здійснює діяльність у видобувних галузях або є підприємством, що провадить свою господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, воно складає фінансову звітність і консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами. Наразі свою фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) готують, зокрема, АТ “Укрзалізниця”, ГК “Нафтогаз України”, ДК “Укроборонпром”, котрі відіграють вагомую соціально-економічну роль у країні. Поряд із цим чимала частина державних підприємств продовжують звітувати за вимогами національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО). При розробленні облікової політики вони стикаються з проблемою недостатнього методичного забезпечення обліку довгострокової дебіторської заборгованості в національній нормативній базі порівняно з МСФЗ.

У процесі дослідження положень МСФЗ щодо довгострокової дебіторської заборгованості та при порівнянні їх із вимогами національних облікових стандартів у останніх було виявлено низку проблем, зокрема непослідовність застосування й розпорошеність термінологічного апарату, відсутність порядку формування первісної вартості та недосконалість методики обліку дисконту. У зв'язку з цим пропонується стаття присвячена питанням удосконалення вітчизняної нормативної бази в частині узгодження термінології як у межах самих національних стандартів, так і з дефініціями МСФЗ, а також організаційно-методичних засад обліку довгострокової дебіторської заборгованості.

Питанням оцінки та відображення в обліку довгострокової дебіторської заборгованості останнім часом приділяється велика увага у спеціалізованій літературі. У численних публікаціях їхні автори, такі як В. С. Адамовська, Н. В. Бойко, А. В. Височина, В. В. Гливенко, О. О. Золотухін, Т. В. Кравчук, В. С. Лень, І. Петрович, О. І. Сидорова, Т. Г. Турпак [2–7] та ін., порівнюють вимоги МСФЗ, що встановлюють методичні засади обліку зазначеного фінансового активу, з відповідними НП(С)БО, розглядають порядок розрахунку теперішньої вартості, аналізують варіанти вибору ставки дисконтування, вивчають вплив процедури дисконтування й подальшої амортизації дисконту на формування об'єкта оподаткування податком на прибуток.

Проте в оприлюднених результатах досліджень не висвітлено проблему недосконалості термінологічного апарату національних нормативних документів стосовно оцінювання довгострокової дебіторської заборгованості, а також чітко не розкрито альтернативні методичні підходи щодо обліку дисконту для формування прозорої інформації про номінальну величину такого активу за запитом боржника.

Бухгалтерський облік покликаний створити фактологічне підґрунтя для прийняття економічних рішень, у т. ч. стосовно управління дебіторською заборгованістю підприємства. Тому для оперативного отримання стейкхолдерами вичерпної інформації про рух довгострокової дебіторської заборгованості та стан розрахунків із контрагентами на будь-яку дату необхідно уточнити порядок формування первісної вартості вказаного активу в НП(С)БО 10 і внести зміни до методики обліку відповідного дисконту.

Під час дослідження застосовувалися такі методи, як порівняння та аналогія, – з метою виявлення розбіжностей між вимогами національних і міжнародних стандартів, а також неузгодженості термінологічного апарату в НП(С)БО 10; моделювання й елементи методів бухгалтерського обліку – для впорядкування накопичення інформації про первісну (номінальну) та балансову вартість (амортизовану собівартість) довгострокової дебіторської заборгованості, що використовуватиметься для контролю її стану й руху.

Дебіторська заборгованість як об'єкт бухгалтерського обліку та фінансової звітності в межах МСФЗ не регулюється окремим стандартом на відміну від вітчизняної практики. Проте, якщо вона має монетарний характер і виникає в результаті договірних відносин із контрагентом, то перебуває у сфері застосування МСБО 32 “Фінансові інструменти: подання” і вважається фінансовим активом. У цьому контексті дебіторська заборгованість являє собою контрактне право отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого суб'єкта господарювання [8].

Згідно з МСФЗ 9 “Фінансові інструменти”, довгострокова дебіторська заборгованість при первинному визнанні оцінюється за справедливою вартістю [9]. Остання визначається як дисконтована вартість усіх очікуваних грошових потоків, пов'язаних із таким активом, за переважаючою ринковою (ефективною) ставкою процента для аналогічного інструменту з подібним кредитним рейтингом (терміном, валютою тощо). Якщо надалі довго-

строкова дебіторська заборгованість обліковуватиметься за амортизованою собівартістю, до первинної вартості також включатимуться витрати на операцію, що можуть бути безпосередньо пов'язані з її виникненням.

Оцінка за амортизованою собівартістю застосовується, якщо дебіторська заборгованість утримуватиметься задля одержання договірних грошових потоків, котрі є виключно виплатами основної суми за угодою та процентів на непогашену частку основної суми. Класичним прикладом операцій підприємства, що призводять до виникнення довгострокової дебіторської заборгованості, котра обліковується за амортизованою собівартістю, є видача ним позик або надання поворотної фінансової допомоги. При цьому не важливо, яким позичальникам вони надаються – внутрішнім (співробітникам компанії) чи зовнішнім, пов'язаним або не пов'язаним із суб'єктом господарювання. Такі операції зазвичай проводяться на неринкових умовах, тобто під нульовий процент, тому відповідна дебіторська заборгованість буде безпроцентною. Отже, її первісна вартість буде меншою від номінальної величини виданих позик (допомоги) на суму так званого дисконту.

У бухгалтерському обліку дисконт щодо довгострокової дебіторської заборгованості розглядається як фінансові витрати. Його економічна сутність відображає вплив часу на вартість грошового вимірника: через те, що грошові кошти вилучаються з господарського обороту на певний час, підприємство втрачає можливість використати їх у альтернативних проектах і, відповідно, частину доходу.

Надалі дисконт “розкручується”: наприкінці кожного звітного періоду до остаточного погашення заборгованості позичальниками підприємство-позикодавець поступово визнаватиме дохід за допомогою тієї самої процентної ставки, яка використовувалася при дисконтуванні. Отже, до звіту про фінансовий стан потраплятиме амортизована вартість дебіторської заборгованості, що відповідатиме її реальній економічній оцінці. Якщо підприємство захоче позбутися такого активу, наприклад шляхом його перепродажу, то ціна операції базуватиметься на цій величині. Таким чином, тільки на дату погашення заборгованості її амортизована вартість буде збігатися з номінальною вартістю грошей, котрі має сплатити дебітор.

Для унаочнення відмінностей у сутності між дисконтованою й амортизованою вартістю розглянемо таку ситуацію. Внаслідок надання безпроцентної поворотної фінансової допомоги в сумі 60 тис. грн терміном на три роки іншому суб'єкту господарювання в підприємства виникла довгострокова дебіторська заборгованість. Згідно з угодою, погашення боргу відбуватиметься рівними частинами (по 20 тис. грн) наприкінці кожного року. На дату перерахування коштів ефективна процентна ставка дорівнювала 8 %. Звідси справедлива (дисконтована) вартість такого активу становитиме: $20\,000 : (1 + 0,08) + 20\,000 : (1 + 0,08)^2 + 20\,000 : (1 + 0,08)^3 = 20\,000 \times 2,5771 = 51\,542$ грн.

Формування амортизованої вартості довгострокової дебіторської заборгованості показано в табл. 1. Отже, дисконтована вартість довгострокової

дебіторської заборгованості як поняття виникає один раз під час її визнання активом, тимчасом величина амортизованої вартості змінюватиметься на кожну звітну дату. Завдяки такому підходу на очікувану дату погашення дебіторської заборгованості її амортизована вартість дорівнюватиме номінальній оцінці.

Таблиця 1. Формування амортизованої вартості довгострокової дебіторської заборгованості

Період	Балансова вартість заборгованості на початок періоду	Фінансові доходи	Надходження грошових коштів	Балансова вартість заборгованості на кінець періоду
0				51 542,00
1	51 542,00	4123,36	20 000,00	35665,36
2	35665,36	2853,23	20 000,00	18518,59
3	18518,59	1481,41	20 000,00	0

Складено авторами.

Разом із тим МСФЗ не містять положень щодо формування первісної та балансової вартості довгострокової дебіторської заборгованості, котра за своїм характером не є монетарною статтею, тож не може бути визнана фінансовим активом. Прикладом такої заборгованості є аванси, сплачені постачальникам (підрядникам) у рахунок послуг, що надаватимуться протягом кількох річних періодів. За цих обставин підприємство самостійно визначатиме облікову політику для вказаного активу, скориставшись підходами щодо засад оцінювання, описаними в Концептуальній основі фінансової звітності. При цьому результат застосування професійного судження має бути зафіксовано у відповідному розпорядчому документі, який регулює питання обліку та фінансової звітності суб'єкта господарювання.

Оскільки форма власності не є ключовою умовою застосування міжнародних стандартів, низка державних підприємств ведуть облік і складають свою фінансову звітність за НП(С)БО України, причому навіть у межах об'єднань підприємств, які складають консолідовану фінансову звітність за МСФЗ. Між тим група (об'єднання підприємств) при консолідації повинна використовувати єдині облікові підходи. З огляду на те що оприлюднювана консолідована фінансова звітність групи (об'єднання підприємств) базується на МСФЗ, сформовані за НП(С)БО облікові дані необхідно трансформувати.

Для визначення кількості трансформаційних коригувань щодо довгострокової дебіторської заборгованості доречно порівняти вимоги міжнародних і національних стандартів. Згідно з НП(С)БО 10, довгостроковою слід вважати дебіторську заборгованість, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та, за очікуванням, буде погашена після 12 місяців з дати балансу [10]. Такий актив у балансі має відображатися за його теперіш-

ньою вартістю. Однак у НП(С)БО 10 не прописано порядку визначення первісної вартості довгострокової фінансової заборгованості та методологію формування теперішньої вартості.

На наш погляд, розв'язання цих проблемних аспектів стандарту доцільно розпочати у зворотному порядку. Оскільки НП(С)БО 10 не містить тлумачення терміна “теперішня вартість”, доречно скористатися його визначенням, передбаченим НП(С)БО 11 “Зобов'язання”. Під теперішньою вартістю розуміють дисконтовану суму майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), що, як очікується, буде потрібна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства [11]. У контексті дебіторської заборгованості зобов'язання можна інтерпретувати як очікувані надходження від дебіторів для погашення їхніх боргів. Варто наголосити, що термін “теперішня вартість” за сутністю цілком узгоджується з поняттям “дисконтована вартість”. Тому брати його за основу для оцінювання балансової вартості не коректно, що було обґрунтовано вище. Звідси постає потреба в перегляді норм НП(С)БО 10 на предмет уточнення застосовуваного термінологічного апарату: теперішня вартість має вживатися для визначення первісної оцінки, а формування балансової вартості базуватиметься на амортизованій вартості.

У свою чергу, дефініція “амортизована вартість” не розглядається в національних стандартах стосовно дебіторської заборгованості та зобов'язань. Тотожне за сутністю визначення щодо амортизованої собівартості наводиться у НП(С)БО 12 “Фінансові інвестиції”. Під амортизованою собівартістю розуміють собівартість фінансової інвестиції з урахуванням часткового її списання внаслідок зменшення корисності, яка збільшена (зменшена) на суму накопиченої амортизації дисконту (премії) [12]. Попри тотожність трактувань у національних і міжнародних стандартах, варто зауважити, що цей термін у контексті НП(С)БО стосується виключно оцінювання фінансових інвестицій. Разом із тим амортизована собівартість вживається лише щодо фінансових інвестицій, котрі підприємство утримує до їх погашення. Тобто, як і в разі з дебіторською заборгованістю, що слугує об'єктом дослідження, вони є фінансовими інструментами, котрі забезпечуватимуть надходження на підприємство в майбутньому грошових потоків. Оскільки погашення фінансових активів обох вказаних типів приведе до збільшення грошових коштів підприємства, доцільно уніфікувати використання термінів щодо них.

Як наголошувалося, для визначення теперішньої (дисконтованої) вартості грошових потоків потрібно обрати ефективну ставку процента. Згідно із МСФЗ 9, такою вважається ставка, котра забезпечує точне дисконтування оцінюваних майбутніх грошових потоків або надходжень за очікуваний строк дії фінансового активу чи фінансового зобов'язання до валової балансової вартості фінансового активу або до амортизованої собівартості фінансового зобов'язання. При цьому міжнародний стандарт не розкриває порядок розрахунку вказаного показника, залишаючи це на розсуд підприємства.

За НП(С)БО 12 ефективна ставка процента розраховується шляхом ділення суми річного процента й дисконту (чи різниці річного процента і премії) на середню величину собівартості інвестиції (або зобов'язання) та вартості її погашення. На нашу думку, такий підхід є некоректним, бо порушує логічну послідовність кроків у процедурі дисконтування: не можна визначити дисконт чи премію, не маючи інформації про ефективну ставку. До того ж норми НП(С)БО 12 не відповідають рекомендаціям щодо встановлення ставки дисконтування безпроцентної довгострокової дебіторської заборгованості, викладеним у Інформаційному повідомленні Міністерства фінансів України [13]. Тому вважаємо за потрібне узгодити норми названих документів, а також поширити єдину методологію визначення ефективної ставки на всі види фінансових активів.

Окрім неповноти й неузгодженості категорійного апарату, можна виокремити проблеми, пов'язані безпосередньо з методикою обліку дисконту (премії), що виникають при первісному визнанні довгострокової дебіторської заборгованості. У практичній діяльності вітчизняних підприємств дисконт (премія) та його амортизація обліковуються на рахунок 183 "Інша дебіторська заборгованість". Такий підхід відповідає положенням стандартів стосовно формування балансової вартості довгострокової дебіторської заборгованості. Але це ускладнює контроль, а саме звірку розрахунків із дебіторами-позичальниками, та планування грошових потоків, оскільки зазначений субрахунок безпосередньо не забезпечує інформацією про номінальну оцінку дебіторської заборгованості на звітну дату. Описана проблема виникає незалежно від того, яку систему облікових стандартів використовує підприємство – МСФЗ чи НП(С)БО.

Для усунення окресленої проблеми можна запропонувати такі альтернативні рішення.

1. Паралельне ведення обліку руху дебіторської заборгованості за номінальною вартістю на позабалансових рахунках, наприклад шляхом відкриття нового субрахунку 026 "Довгострокові позики та фінансова допомога надані" до рахунку 02 "Активи на відповідальному зберіганні". Або введення нового позабалансового рахунку з кодом 00 "Номінальна вартість довгострокових фінансових інструментів", до якого відкрити субрахунок 001 "Довгострокова дебіторська заборгованість".

2. Зміна методики обліку дисконту та його амортизації шляхом застосування контрактивного субрахунку до рахунку 183 "Інша дебіторська заборгованість".

Унаочнимо наведені пропозиції за допомогою прикладів. Якщо підприємство обирає першу альтернативу, то, використовуючи дані з табл. 1, слід виконати проведення, відображені в табл. 2. Таким чином, станом на кінець першого року балансова вартість довгострокової дебіторської заборгованості, що сформована на субрахунку 183, становитиме 35 665,36 грн. Разом із тим номінальна вартість очікуваних грошових потоків згідно з даними субрахунку 026 (001) дорівнюватиме 40 000 грн. Отже, для підтвердження залишків взаємозаборгованості буде використовуватися інформація позабалансового обліку.

Таблиця 2. Відображення в обліку операцій із довгостроковою дебіторською заборгованістю за допомогою позабалансових рахунків

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дебет	Кредит	
1	Надання довгострокової фінансової допомоги	183	311	60 000
2	Визнання дисконту	95	183	8458
3	Визнання номінальної вартості наданої довгострокової фінансової допомоги	026 (001)	–	60 000
4	Нарахування фінансових доходів	183	732	4123,36
5	Отримання ануїтетних виплат	311	183	20 000
6	Коригування номінальної вартості наданої довгострокової фінансової допомоги на суму отриманих ануїтетних виплат	–	026 (001)	20 000

Складено авторами.

Для застосування другого альтернативного варіанта доцільно ввести до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій новий контрактивний субрахунок, наприклад 185 “Дисконт фінансових активів”. За кредитом цього субрахунку здійснюватиметься облік обчисленого дисконту (перевищення номінальною вартістю довгострокової дебіторської заборгованості її дисконтованої вартості), а за дебетом – амортизація дисконту з визнанням фінансових доходів. Варто зауважити, що подібний підхід уже передбачено для обліку довгострокових зобов'язань за облигаціями. Тому, на нашу думку, запропонований варіант із методологічної точки зору є коректнішим порівняно з позабалансовим обліком, адже кореспондує з чинною аналогічною методикою щодо зобов'язань.

Кореспонденцію рахунків при застосуванні другої альтернативи відображено в табл. 3. Як бачимо, станом на кінець першого року номінальна вартість довгострокової дебіторської заборгованості, сформована на субрахунку 183, становитиме 40 000 грн. Ця сума відповідатиме номінальній вартості очікуваних грошових потоків від боржників, що зазначатиметься в актах звірки залишків взаємозаборгованості. Водночас у звіті про фінансовий стан (баланс) оцінка такого активу має дорівнювати амортизованій собівартості згідно з вимогами облікових стандартів. Отже, балансова вартість довгострокової фінансової заборгованості буде розраховуватись як різниця між її номінальною вартістю в сумі 40 000 грн (сальдо субрахунку 183) та величиною дисконту 4334,64 грн (сальдо субрахунку 185) і сягатиме 35 665,36 грн.

Слід зауважити, що ідея створення спеціального регулюючого субрахунку 18.5 “Сума дисконту довгострокової дебіторської заборгованості” для обліку результатів дисконтування була висловлена у праці В. С. Адамовської

Таблиця 3. Відображення в обліку операцій із довгостроковою дебіторською заборгованістю за допомогою контрактивного субрахунку

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дебет	Кредит	
1	Надання довгострокової фінансової допомоги	183	311	60 000
2	Визнання дисконту	95	185	8458
3	Нарахування фінансових доходів	185	732	4123,36
4	Отримання ануїтетних виплат	311	183	20 000

Складено авторами.

та О. І. Сидорової [2, с. 8]. За допомогою цього субрахунку безпосередньо на рахунку довгострокової дебіторської заборгованості мала формуватися її теперішня вартість. Однак порядок застосування цього субрахунку авторами не наведено, і його сутність та призначення залишилися не повністю розкритими.

Обидва запропоновані нами варіанти методики обліку довгострокової дебіторської заборгованості й дисконту уможливають отримання оперативної інформації про їх рух і стан заборгованості на звітну дату та не суперечитимуть вимогам МСФЗ. Вибір підходу є самостійним рішенням суб'єкта господарювання та має бути закріплений у його обліковій політиці.

На підставі викладеного можна дійти таких висновків. Міжнародні стандарти фінансової звітності порівняно з нормами НП(С)БО повніше та послідовніше висвітлюють порядок формування первісної й балансової вартості довгострокової дебіторської заборгованості як фінансового активу, а також містять узгоджений із ним термінологічний апарат. Тому, з метою полегшення практичного застосування національних облікових стандартів та їх гармонізації з положеннями МСФЗ, варто або викласти в одному нормативному документі – НП(С)БО 13 “Фінансові інструменти” – термінологічний апарат, котрий стосується всіх фінансових інструментів, або доповнити НП(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість” визначенням амортизованої собівартості. Крім того, вважаємо за доцільне уточнити в НП(С)БО 10 співвідношення вживання таких термінів, як “первісна вартість” – “теперішня вартість”, “балансова вартість” – “амортизована собівартість”.

Використання запропонованих у статті варіантів обліку довгострокової дебіторської заборгованості дасть можливість поліпшити якість інформації, що відображається на бухгалтерських рахунках. Для цього потрібно внести зміни до вітчизняної нормативної бази, зокрема до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкції про його застосування.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
2. Адамовська В. С., Сидорова О. І. Удосконалення обліку довгострокової дебіторської заборгованості, зумовлене сучасною економічною ситуацією. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6 (1). С. 6–9.
3. Дисконтування дебіторської заборгованості у обліку та аналізі / Т. Г. Турпак, Н. В. Бойко, І. О. Карлова, В. В. Масалітіна. *Ефективна економіка*. 2021. № 2. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.2.97>.
4. Кравчук Т. В. Височина А. В. Аналіз методів розрахунку ставки дисконтування під час коректного відображення довгострокової дебіторської заборгованості за справедливою вартістю. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Вип. 5 (16). С. 258–261. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/16_2018/47.pdf.
5. Лень В. С., Гливіченко В. В. Довгострокові дебіторська заборгованість та зобов'язання в обліку та звітності. *Облік і фінанси*. 2020. № 3. С. 30–40. URL: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3\(89\)-30-40](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3(89)-30-40).
6. Золотухін О. Дисконтування непроцентної довгострокової заборгованості для сільгоспвиробників. 2020. 21 січ. URL: <https://www.growthow.in.ua/dyskontuvannia-neprotsentnoi-dovhostrokovoi-zaborhovanosti-dlia-sil-hospvyrobnykiv>.
7. Петрович І. Дисконтування “перехідних” довгострокових боргів: варіації спрощеного застосування “обліково-політичних” змін. *Інтерактивна бухгалтерія*. 2020. № 33. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/137114>.
8. Фінансові інструменти: подання : Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS%2032_ukr_2018.pdf.
9. Фінансові інструменти : Міжнародний стандарт фінансової звітності 9. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS_9_Ukrainian-compressed.pdf.
10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 “Дебіторська заборгованість” : затв. наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>.
11. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 “Зобов'язання” : затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>.
12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 “Фінансові інвестиції” : затв. наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 № 91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0284-00#Text>.
13. Щодо ставки дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості та довгострокових зобов'язань : інформаційне повідомлення Міністерства фінансів України від 21.07.2020. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Інформаційне%20повідомлення_1.pdf.

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (1999). *About accounting and financial reporting in Ukraine* (Act No. 996-XIV, July 16). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> [in Ukrainian].
2. Adamovska, V. S., & Sidorova, O. I. (2016). Improvement of accounting long-term receivables due to the current economic situation. *Scientific Bulletin of UNU. Series: International economic relations and world economy*, 6 (1), 6–9 [in Ukrainian].
3. Turpak, T., Boiko, N., Karlova, I., & Masalitina, V. (2021). Discounting of receivables in accounting and analysis. *Efektivna ekonomika*, 2. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.2.97 [in Ukrainian].

4. Kravchuk, T. V., & Vysoshyna, A. V. (2018). Analysis of methods for calculating the discount rate for the correct reflection of long-term receivables at fair value. *Eastern Europe: economy, business and management*, 5 (16), 258–261. Retrieved from http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/16_2018/47.pdf [in Ukrainian].
5. Len, V. S., & Glivenko, V. V. (2020). Long-Term Receivables and Liabilities in Accounting and Reporting. *Accounting & Finance*, 3, 30–40. DOI: 10.33146/2307-9878-2020-3(89)-30-40 [in Ukrainian].
6. Zolotukhin, O. (2020, January 21). *Discounting of non-interest long-term debt for agricultural producers*. Retrieved from <https://www.growhow.in.ua/dyskontuvannia-neprotsentnoi-dovhostrokovoi-zaborhovanosti-dlia-sil-hospvyrobnykiv> [in Ukrainian].
7. Petrovych, I. (2020). Discounting of "transitional" long-term debts: variations of the simplified application of "accounting and political" changes. *Interactive accounting*, 33. Retrieved from <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/137114> [in Ukrainian].
8. IASB 32 Financial Instruments: Presentation (n. d.). Retrieved from https://mof.gov.ua/storage/files/IAS%2032_ukr_2018.pdf [in Ukrainian].
9. IFRS 9 Financial Instruments (n. d.). Retrieved from https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS_9_Ukrainian-compressed.pdf [in Ukrainian].
10. Ministry of Finance of Ukraine. (1999). *National Accounting Regulation (Standard) 10 "Accounts Receivable"* (Order No. 237, October 8). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> [in Ukrainian].
11. Ministry of Finance of Ukraine. (2000). *National Accounting Regulation (Standard) 11 "Liabilities"* (Order No. 20, January 31). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> [in Ukrainian].
12. Ministry of Finance of Ukraine. (2000). *Accounting Regulation (Standard) 12 "Financial Investments"* (Order No. 91, April 26). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0284-00#Text> [in Ukrainian].
13. Ministry of Finance of Ukraine. (2020, July 21). *Regarding the discount rate for long-term receivables and long-term liabilities* (Information message). Retrieved from https://mof.gov.ua/storage/files/Інформаційне%20повідомлення_1.pdf [in Ukrainian].